

KRUIDENCENTRUM

De Sprenk

**STUDIEGIDS
OPLEIDING HERBORIST
2025-2030**

Bezoekersadres:
Kruidencentrum De Sprenk
Lijsterlaan 28
5425 XZ De Mortel

☎ 0635622715 / 0613148647

✉ info@DeSprenk.nl

🌐 www.DeSprenk.nl

Directie: Maartje Niessen en Max Niessen

Versie: maart 2025

De studiegids geldt voor de periode 2025-2030. Deze studiegids staat in zijn geheel op onze website www.DeSprenk.nl

De Studiegids is afgeleid van de OER, de OER is leidend.

Wanneer een student zich via de website inschrijft, heeft zij/hij kennis kunnen nemen van deze studiegids.

Het is mogelijk dat de studiegids gedurende deze periode op onderdelen wordt aangepast.

Als de verandering geen consequenties heeft voor de student wordt de verandering na 2030 aangepast.

Indien het noodzakelijk blijkt te zijn, zullen wij tijdig met de studenten hierover communiceren.

Inhoud

1 Een Herborist.....	5
1.1 Competenties van de Herborist	5
1.2 Herboristenopleiding op "De Sprenk".....	5
1.3 Missie en Visie.....	7
1.4 "De Sprenk".....	8
2 Opleiding Herborist.....	9
2.1 Wie zijn wij en wie zijn onze docenten.....	9
2.2 Duur van de opleiding	9
2.3 2 niveaus in de opleiding.....	9
2.3.1 <i>Diplomering</i>	10
2.3.2 <i>Uitleg penning van "De Sprenk"</i>	10
2.4 Indeling opleiding	12
2.4.1 <i>Module: Geneeskrachtige planten 1</i>	12
2.4.2 <i>Module: Geneeskrachtige planten 2</i>	12
2.4.3 <i>Module: Geneeskrachtige planten 3</i>	13
2.4.4 <i>Module: verwerking van geneeskrachtige planten</i>	13
2.4.5 <i>Module: Koken met kruiden, bloemen en wilde planten</i>	13
2.4.6 <i>Module Biologie en Ecologie en Teelt</i>	13
2.4.7 <i>Module: Wetten en regelgeving</i>	14
2.4.8 <i>Module: Aromatherapie</i>	14
2.4.9 <i>Module: Toepassing kruidenkennis</i>	14
2.5 Het lesrooster	14
2.6 Lesmateriaal en studieboeken.....	15
2.6.1 <i>Toelichting lesmateriaal Kruidencentrum De Sprenk:</i>	15
2.6.2 <i>Studieboeken</i>	16
2.7 Studielast.....	16
2.8 Begeleide studie	16
2.9 Aanwezigheid	17
2.10 Vrijstellingen.....	17
2.11 Kwaliteitszorg.....	17
2.12 Privacy	17
2.13 Klachtenregeling	18
2.14 De Herborist in de praktijk	18
2.15 De registratie van de Herboristenopleiding	18
2.16 Erkennen door beroepsverenigingen.....	18
2.17 Het Herboristengilde.....	19
3 Inschrijven	20
3.1 Manier van inschrijven.....	20
3.2 Kosten	20
3.3 Het "4e"jaar.....	20
3.4 Volgorde van toelating en betalingsvoorwaarden.....	20
3.5 Lesdag	20
3.6 Annulering.....	20
4 Studieplan.....	22
4.1 De lessen	22
4.2 De stage/ beroepspraktijkvorming	22

4.2.1	<i>Het eerste jaar op "De Sprenk"</i>	22
4.2.2	<i>Het tweede jaar bij een ander bedrijf</i>	22
4.2.3	<i>Het derde jaar draag je je vak uit</i>	23
4.3	Tuinbezoek	23
4.4	"Over de heg"	23
4.5	Opdrachten	24
4.5.1	<i>Jaar 1: Het uitwerken van een kruid</i>	24
4.5.2	<i>Jaar 2: Het ontwerpen en motiveren van een kruidentuin</i>	24
4.5.3	<i>Opdrachten Herboristenopleiding jaar 1 en 2</i>	25
4.5.4	<i>Jaar 3: Werkstuk naar keuze</i>	25
4.5.5	<i>Producten met protocollen</i>	25
4.5.6	<i>Biologie</i>	26
4.5.1	<i>Koken: De recepten van een kruidenmaaltijd</i>	27
4.5.2	<i>Aroma: Het maken en motiveren van een eigen compositie</i>	28
4.6	Formatieve toetsing.	29
5	Herboristendag	30
6	Bijlage	31
6.1	Stage formulier	32
6.2	Formulier Tuinbezoek	33
6.3	Formulier Over de heg	34
6.4	Brief stagebedrijf	35
6.5	Stageovereenkomst	36

1 Een Herborist

Een Herborist is een vertegenwoordiger van een heel oud beroep, gestoken in een nieuwe vorm. De hedendaagse Herborist is een kruidenskundige met een veelzijdige kennis op hoog niveau van de gezondheid bevorderende planten. De Herborist is op de hoogte van een gezonde leefstijl. Mede daardoor is de Herborist ook leefstijl adviseur.

In vroeger tijden was het voor iedereen vrij normaal om zelf kruiden te plukken, en te verwerken tot allerlei middeltjes. Er werden zalven, tincturen, theeën, hoestsiropen enz. gemaakt. Helaas beschikken nog maar weinig mensen over deze kennis. Maar in onze tijd neemt de belangstelling voor kruiden en het gebruik daarvan weer toe.

Steeds meer mensen willen zich deze aloude kennis eigen maken. Een Herborist heeft deze kennis, aangevuld met de wetenschap van nu en de eisen van de huidige tijd.

1.1 Competenties van de Herborist

De gediplomeerde Herborist beheerst de onderstaande vaardigheden met de daarbij behorende kennis:

De teelt

De Herborist kent de grondbeginselen van de teelt van de meest voorkomende kruiden

Onderhoud

De Herborist kent de verschillende onderhoudsmethodieken en is in staat de meest voorkomende werkzaamheden uit te voeren

Het gebruik

De Herborist is in staat de consument juist te adviseren t.a.v. de juiste aanwending van de plant en/of het product zowel bij inwendig als uitwendig gebruik.

Verwerking

De Herborist bezit praktische en theoretische kennis om kwalitatief goede producten te maken van de verschillende planten, zodat de inhoudstoffen hun werk op de juiste wijze kunnen doen.

Kwaliteit en bewaring planten en middelen

De Herborist kent en herkent de kwaliteit van de verschillende planten en producten en weet hoe deze kwaliteit te bevorderen is en te handhaven.

Inhoudsstoffen

De Herborist kent de verschillende inhoudsstoffen van de planten, kan deze rangschikken, kent de eigenschappen van deze stoffen en kent de werking van deze stoffen op het menselijk lichaam.

Nomenclatuur en systematiek.

De Herborist bezit voldoende kennis van het plantenrijk zodat hij/zij de planten door hun kenmerken kan determineren

Ecologie

De Herborist kent de wetmatigheden van de verschillende biotopen en ecosystemen en de rol van de mens daarin.

Wetgeving

De Herborist kent de wetgeving m.b.t. geneesmiddelen en voedingssupplementen.

Advisering

Een Herborist kan een cliënt adequaat van advies dienen.

1.2 Herboristenopleiding op “De Sprenk”

De Herboristen opleiding van De Sprenk is de oudste van Nederland en kenmerkt zich door de dynamische en een zich steeds vernieuwende inhoud.

Een Herborist heeft een brede kennis over kruiden. Die kennis omvat alle aspecten van de kruiden. Vanaf de (ecologische) teelt van de kruiden tot het gebruik van producten van deze kruiden.

Daarnaast besteden we in onze opleiding veel aandacht aan het gebruik en de advisering van het kruid als gezondheid bevorderend middel. Hoe je het kruid gebruikt als helende plant, als keukenkruid, in de aromatherapie en als voeding. Voeding (en dan met name natuurlijke voeding) loopt als een rode draad door de opleiding.

Dit geldt ook voor de manier waarop je de kennis toepast. In de opleiding voor Herborist wordt de basis gelegd van anatomie en pathologie, omgang met cliënten, gesprekstechnieken en advisering. Dit kan in een vervolgopleiding verder worden uitgebouwd tot natuurgeneeskundig therapeut.

Bij het omgaan met kruiden speelt de praktijk een belangrijke rol. Men kan zich de kennis van kruiden alleen goed eigen maken als men in alle seizoenen de kruiden ervaart, door ze te ruiken, te proeven, te voelen en waar te nemen.

Men leert de plant kennen, en herkennen, de geneeskrachtige werking juist te beoordelen en men leert wanneer welke plant in welke situatie te gebruiken is.

Vanuit de theorie is de student bekend met de verschillende inhoudsstoffen van de planten, in de praktijk leer je deze met al je zintuigen waar te nemen.

In de “Officina” en de “Imkerij”, de harmonieuze lesruimten, vindt de theoretische informatieoverdracht plaats. Vervolgens wordt de opgedane kennis getoetst en verdiept in de tuinen van “De Sprenk”. Theorie en praktijk worden op een prettige manier afgewisseld.

Gedurende de opleiding worden diverse opdrachten gemaakt die er allemaal op gericht zijn om zich goed in de kruiden (in al zijn aspecten) te verdiepen en ze op die manier steeds beter te leren kennen. Ook krijgt de verwerking van kruiden ruim aandacht.

Dit gaat van het zetten van een heilzame thee tot het maken van je eigen kruidenzalf.

Alle lesstof is overzichtelijk in ons eigen lesmateriaal verwerkt.

Dit lesmateriaal is van hoogstaande kwaliteit en vormt een prima naslagwerk.

1.3 Missie en Visie

Missie:

Om onze kennis, kunde en ervaring van gezondheidsbevorderende kruiden, wilde planten en voeding over te dragen aan geïnteresseerden op de unieke locatie van De Sprenk. We kijken samen op een holistische manier naar gezondheid en ziekte en stimuleren de ander om de leefstijl te verbeteren en in verbinding te staan met de natuur. Het krijgen van meer zeggenschap over de eigen gezondheid is het doel.

Visie:

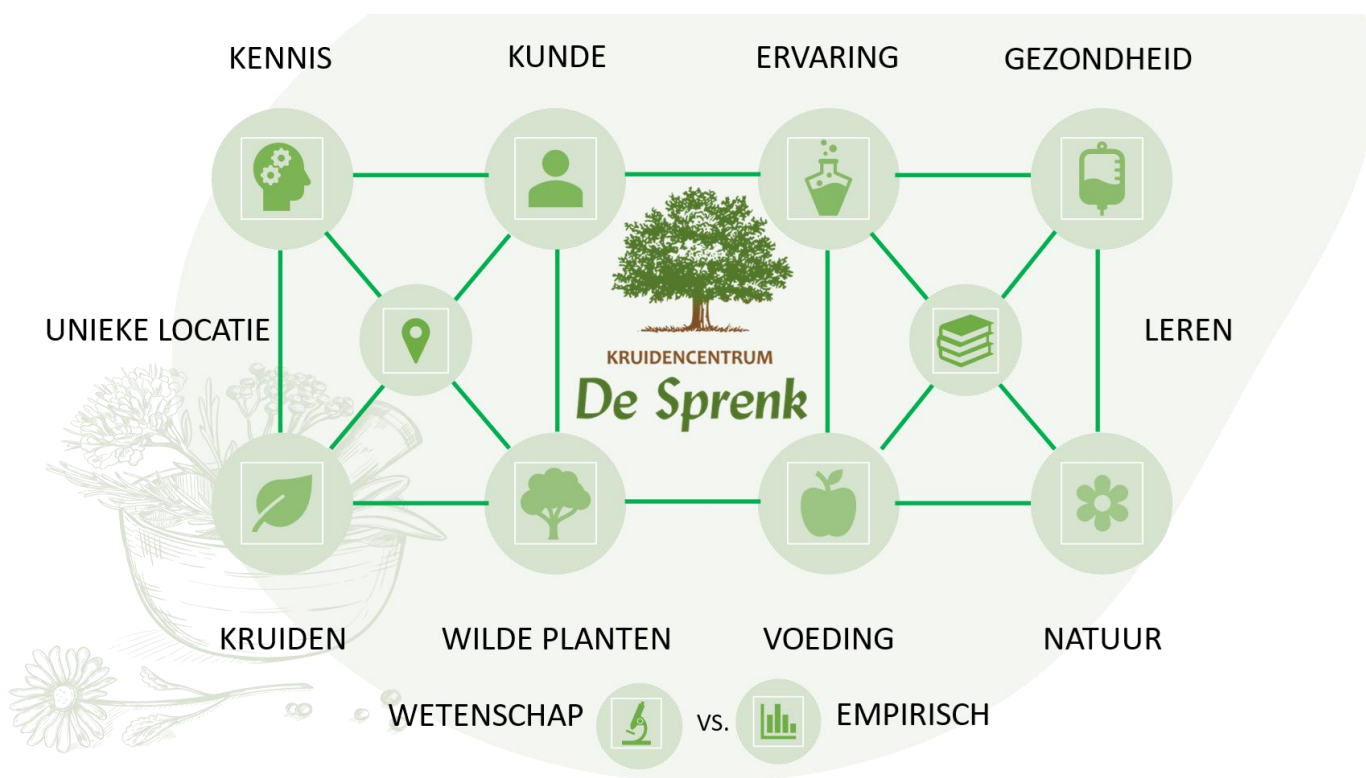
Zien, horen, voelen, ruiken, en proeven is de basis van het leren. De bijzondere locatie van De Sprenk leent zich daar uitstekend voor. Het landgoed is zo ingericht dat een groot gedeelte een belangrijk "leslokaal" van de opleiding is. Daarnaast is er ruimte voor medebewoning van inheemse planten en dieren.

De Sprenk leert om op een holistische manier te kijken, te denken en te doen. Daarbij wordt gebruik gemaakt van de planten uit de tuin en biologische producten. De theoretisch lesstof is een combinatie van wetenschappelijke en empirische benaderingen. De kruiden en wilde planten zijn gekoppeld aan de verschillende orgaansystemen van het menselijk lichaam. Op een ordelijke manier is dit gerangschikt en gedurende de opleiding wordt alles met elkaar verbonden. Voeding speelt hierbij constant een belangrijke rol. Daarnaast leer je wat een plant nodig heeft om te kunnen groeien en bloeien.

Om de missie en visie te bereiken werken wij samen met ervaren docenten die veel kennis en kunde in hun vakgebied hebben. Samen stimuleren we de student zelfstandig bewustere en gezondere keuzes te maken om hun gezondheid in eigen hand te nemen door het herstellend vermogen van hun lichaam te activeren en te ondersteunen.

De Sprenk is en blijft een kleinschalige opleiding zodat de directie, de docenten en de studenten nauw in contact blijven en voor elkaar zichtbaar zijn. De Sprenk is en blijft uniek in zijn soort en staat open om je unieke zelf verder te ontwikkelen.

Je komt naar De Sprenk om samen te leren met je hoofd en je hart over de planten maar ook over jezelf en je omgeving. Dit doe je, binnen de gestelde criteria, op je eigen manier met respect voor jezelf en de ander.

KRUIDENCENTRUM

De Sprenk

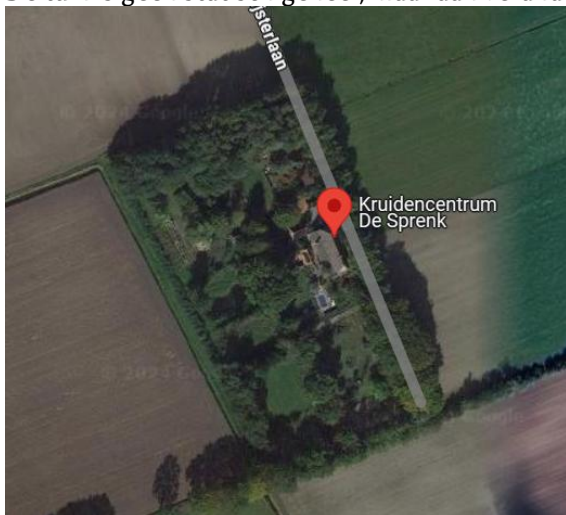
1.4 "De Sprenk"

Kruidencentrum "De Sprenk" is gevestigd in een historische boerderij "De Sprenk" met ruim 2 hectare grond. Het perceel maakte in het verleden onderdeel uit van het hoogveen gebied "De Peel" en is vanaf 1920 ontgonnen. Op oude topografische kaarten kwam de naam "De Sprenk" reeds twee eeuwen geleden voor.

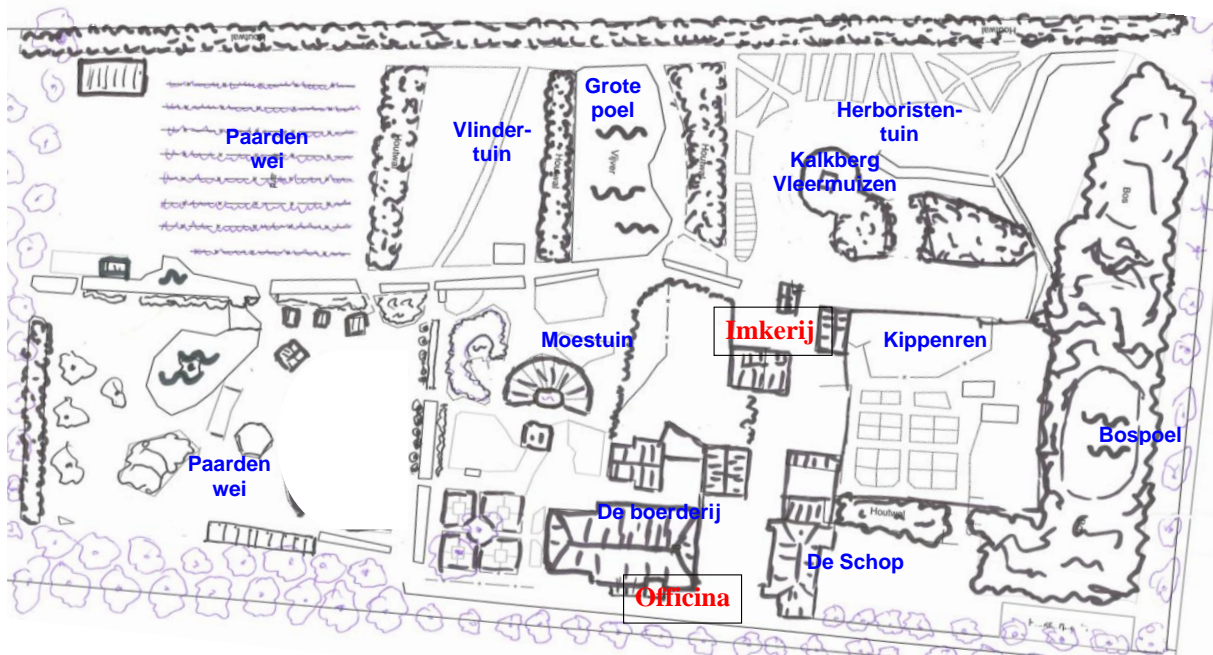
"De Sprenk" betekent "sprong", een andere naam voor kwel of bron. Er kwam water uit de diepere lagen naar boven. Nu is "De Sprenk" een bron van kennisoverdracht, educatie, onthaasting en vitalisering.

Het terrein is successievelijk geschikt gemaakt voor vogels, amfibieën, vlinders, egels en vleermuizen waarbij steeds geprobeerd is een zo optimaal mogelijk biotoop voor die diersoorten te creëren.

De tuin is geen statisch geheel, maar aan verandering onderhevig.

Kruidencentrum De Sprenk

2 Opleiding Herborist

De “Sprenk” heeft gekozen voor een praktische manier van opleiden.

We leiden op tot een kruidendeskundige met veel praktische en theoretische kennis over kruiden in al haar aspecten.

De student wordt opgeleid tot Herborist / Meester Herborist.

Na deze driejarige opleiding bestaat de mogelijkheid om een opleiding te vervolgen voor Natuurgeneeskundig Therapeut.

2.1 Wie zijn wij en wie zijn onze docenten

Kruidencentrum De Sprenk is in 1998 opgericht door Max en Gidy Niessen. Zij zijn begonnen met het geven van enkele cursussen rondom kruiden en geneeskrachtige planten. In de loop van de jaren hebben zij het laten groeien tot een 3-jarige opleiding. Inmiddels heeft Maartje Niessen de organisatie overgenomen. Samen met 8-tal zzp-docenten geven zij vorm en inhoud aan de opleiding. Op onze website kun je meer informatie vinden over de directie en de docenten.

2.2 Duur van de opleiding

De opleiding duurt drie jaar en bestaat uit 9 modules die bestaan uit praktijk- en theorielessen. De indeling kan per jaar afwijken.

Tijdens de schoolvakanties, landelijk breed, wordt zoveel mogelijk geen lesgegeven.

De dag waarop de student de opleiding start blijft in principe de lesdag, maar dit is geen garantie.

2.3 2 niveaus in de opleiding

De opleiding wordt gegeven op MBO+ niveau. Er worden verder geen specifieke vooropleidingen verwacht om deel te kunnen nemen aan deze opleiding. Iedereen die interesse in de wereld van kruiden heeft, is welkom!

De opleiding tot Herborist is zo ingericht dat je zelf kunt bepalen hoe je uiteindelijk uitstroomt.

De twee mogelijkheden zijn gestoeld op het stelsel van de ambachtsgilden uit de late middeleeuwen. En bepalen het uitstroom document. Je start de opleiding als **Herborist Leerling**. Je werkt toe naar **Herborist of Meester Herborist**. De **Proeve van Bekwaamheid tot Herborist** is je leidraad.

Herborist

De Proeve van bekwaamheid is op de volgende onderdelen uitgevoerd: Je volgt drie jaar alle lessen (minimaal 75% aanwezigheid), je loopt ieder jaar stage en werkt een aantal opdrachten uit middels een verslag.

Als deze onderdelen met een voldoende zijn voldaan, ontvang je een certificaat.

De Meester Herborist

De toekomstige Meester Herborist voert alle onderdelen van de Proeve van Bekwaamheid uit.

Als alle onderdelen van de opleiding met een voldoende zijn voldaan, dan ben je geslaagd en ontvang je het diploma Meester Herborist en de Herboristenpenning.

2.3.1 Diplomerings

Om uiteindelijk een diploma in ontvangst te kunnen nemen, moet de student alle onderdelen van de Proeve van Bekwaamheid tot Herborist met een voldoende hebben afgerond.

De studievoortgang wordt door De Sprenk bijgehouden in de Proeven van Bekwaamheid tot Herborist. De student ontvangt deze 3 keer per jaar op papier tijdens de lessen. Na iedere opdracht die bekeken/beoordeeld is, ontvangt de student de bijgewerkte studievoortgang digitaal.

Beoordeling opdrachten:

- alle opdrachten worden door de directie van De Sprenk bekeken en beoordeeld behalve... de eindopdrachten van jaar 1+2+3.
- De eindopdrachten worden bekeken en beoordeeld door de directie van De Sprenk en een extern persoon.
- Deze persoon is onafhankelijk wat inhoud dat hij/zij geen les geeft op De Sprenk. Hij/zij kent De Sprenk wel en heeft een gedegen achtergrond passende bij De Sprenk.
- De opdrachten, m.u.v. de eindopdrachten, kunnen het gehele jaar worden ingeleverd en worden binnen 4 weken bekeken en beoordeeld + feedback.
- De **eindopdrachten** worden 2 keer per jaar bekeken en beoordeeld. Dat betekent dat ze voor 1 juni of voor 1 november ingeleverd dienen te worden. Voor 30 juni en 30 november krijg je hierover feedback/beoordeling.

Aan het einde van het 3^e jaar vindt er een Herboristendag plaats. Op deze dag laat de student zien hoe hij/zij een Meester Herborist is geworden en welke kennis, kunde en vaardigheden hij/zij inmiddels in huis heeft.

2.3.2 Uitleg penning van “De Sprenk”

De Herboristen Penning

In het verleden ontving de gezel, nadat hij “Zijne Proeve van Bekwaamheid” had afgelegd, van het “Gilde der Chirurgen” een penning als bewijs van zijn vakbekwaamheid.

En was daarmee volwaardig lid van het gilde.

Ook Kruidencentrum “De Sprenk” is van mening dat een afgestudeerde Herborist een dergelijke penning verdient te ontvangen. De penning is voorbehouden aan de Meester Herborist.

Omschrijving

Op de voorkant van de penning staat de godin Demeter, de Griekse godin van de vruchtbare aarde.

Op de zuil waar zij tegen rust staat het symbool van “De Sprenk” de Quercus robur, de inlandse eik.

Haar hand steunt op de hoorn des overvloed en met haar andere hand overhandigt zij de lauwerkrans aan de geslaagde.

Er omheen staat: “Kruiden Bron van Gezondheid”

Onder de godin staat het jaartal van uitreiking.

KRUIDENCENTRUM

De Sprenk

Aan de achterkant staat de vijzel, van oudsher het symbool van de Herborist en de apotheker.

Rechts daarvan ziet u de hop. Deze plant heeft als eigenschappen dat hij altijd het hoogste wil bereiken, zeer vasthoudend is en zeer fragiele bloemen heeft, een heerlijke geur verspreidt en bijdraagt aan de geneugten van het leven.

Daaronder staan de drie belangrijkste elementen uitgebeeld.

De berg als vertegenwoordiger van de aarde, de golf aan de onderkant is het water en de zonnebloem vertegenwoordigt de zon maar ook het resultaat van deze elementen: de planten.

Hieronder staat de naam van de nieuwe Herborist.

Technische gegevens bij benadering

doorsnede	65 mm
dikte	7,5 mm
gewicht	100 gram
materiaal	Tin

Ontwerp en uitvoering Max Niessen

2.4 Indeling opleiding

De opleiding tot Herborist is een 3-jarige opleiding die opgebouwd is uit verschillende modules, de invulling van de verschillende jaren kan wijzigen.

Jaar 1

Module:	Geneeskrachtige planten 1
Module:	Verwerking van geneeskrachtige planten
Module:	Kruiden, biologie en ecologie deel 1
Module:	Wetten en regelgeving: HACCP
Module:	Koken

Jaar 2

Module:	Geneeskrachtige planten 2
Module:	Kruiden, biologie en ecologie deel 2
Module:	Koken met kruiden, bloemen en wilde planten
Module:	Wetten en regelgeving: wetten
Module:	Koken

Jaar 3

Module:	Geneeskrachtige planten 3
Module:	Kruiden, biologie en ecologie deel 3
Module:	Aromatherapie
Module:	Koken
Module:	Wetten en regelgeving: protocollen
Module:	Toegepaste kruidenkennis

2.4.1 Module: Geneeskrachtige planten 1

Je leert de belangrijkste geneeskrachtige planten kennen. Je leert welke kruiden je veilig kunt gebruiken en met welke je voorzichtig moet zijn. Ook leer je hoe je door het gebruik van kruiden ziekten kunt voorkomen en hoe je kruiden toe kunt passen bij de meest voorkomende kwalen. Verder leer je iets over de geschiedenis van de kruidengeneeskunde en over de aanleg van een eigen kruidentuin.

Ook wordt hier en in het tweede jaar de basis gelegd voor de therapeutische vorming.

Onderwerpen die aan bod komen:

- Geschiedenis van de kruidengeneeskunde
- De belangrijkste inhoudsstoffen van geneeskrachtige planten
- Kruiden voor de spijsvertering
- Kruiden bij keel-neus-oor- en oogklachten
- Kruiden voor de urinewegen
- Voeding bij ziekte en gezondheid

2.4.2 Module: Geneeskrachtige planten 2

De kruiden uit het eerste jaar worden regelmatig herhaald en er wordt dieper ingegaan op het gebruik en de toepassingen van geneeskrachtige planten.

Er komen ook kruiden aan de orde van orgaansystemen die het eerste jaar niet behandeld zijn.

Onderwerpen die aan bod komen:

- Voorjaarsreiniging met wilde planten
- Kruiden voor het lymfesysteem
- Kruiden voor hart- en bloedvaten
- Kruiden voor de luchtwegen
- Kruiden voor de huid
- Kruiden bij koorts en griep
- Roborantia
- Voeding bij ziekte en gezondheid

2.4.3 Module: Geneeskrachtige planten 3

De kruiden uit het eerste en tweede jaar worden regelmatig herhaald en er wordt dieper ingegaan op het gebruik en de toepassingen van geneeskrachtige planten. Er komen ook kruiden aan de orde van orgaansystemen die het eerste en tweede jaar niet behandeld zijn.

Onderwerpen die aan bod komen:

- Kruiden voor het bewegingsapparaat
- Kruiden voor de geslachtsorganen
- Kruiden voor het zenuwstelsel

2.4.4 Module: verwerking van geneeskrachtige planten

Dit zijn praktische lessen, waarin je leer hoe en wanneer je kruiden oogst, droogt en verwerkt.

Aan bod komen o.a.:

- Het oogsten van kruiden
- Het drogen van kruiden
- Het bereiden van:
 - tinctuur
 - zalf
 - maceraat
 - kruidenthee
 - kruidenolie
 - kruidenazijn

Tijdens de lessen koorts en griep, huid/huidverzorging en aroma worden er ook diverse producten gemaakt.

2.4.5 Module: Koken met kruiden, bloemen en wilde planten

In deze module verspreid over 3 jaar worden keukenkruiden en wilde planten besproken, waaronder de bekende zoals peterselie, tijm en selderij. Maar ook minder bekende zoals het zevenblad en de sleutelbloem komen aan bod. Koken rondom de spijsvertering en koken rondom de voorjaarsreiniging zijn thema's van deze module.

Onze voorouders hebben ervaren, dat die kruiden hielpen gerechten gemakkelijker te verteren of om vocht af te voeren. Ook werden ze gebruikt om het eten te conserveren.

Het zijn praktische lessen waarin behalve gekookt ook gegeten wordt. Er wordt verder ingegaan op de teelt en het bewaren van deze kruiden.

2.4.6 Module Biologie en Ecologie en Teelt

De module Biologie en ecologie bestaat uit lessen, waarin met name de botanische kant van de kruiden aan bod komt. Het werken met de verschillende flora's maakt een onderdeel uit van de opdrachten. Maar onderzoek van de eigen omgeving. Deze module wordt verdeeld over meerdere jaren. Enkele onderwerpen zijn:

- Wat is ecologie
- De onderlinge samenhang van alle ecologische processen
- De systematiek van het plantenrijk
- De bouw van planten
- De ecologische teelt van kruiden
- Ecologische gewasbescherming
- Het determineren van planten
- De aanleg van een kruidentuin
- Snoeien, zaaien, stekken

ook

2.4.7 Module: Wetten en regelgeving

In het eerste jaar wordt hierin aandacht besteed aan de HACCP. Hygiëne, voedselveiligheid en verslaglegging zijn de onderwerpen die dan behandeld worden.

In het tweede en derde jaar komen zaken als de wet op de kruidenpreparaten, het warenwetbesluit KOAG-KAG, protocollen, e.d. aan bod.

2.4.8 Module: Aromatherapie

Tijdens het module Aromatherapie maak je kennis met de geurige wereld van de aromatherapie. Je maakt kennis met een 60-tal oliën en hun chemische samenstelling.

Er wordt ingegaan op de achtergrond en de werking van de etherische oliën en hoe je ze zelf kunt gebruiken. Ook het gebruik van vette plantenoliën en groene leem komt aan de orde. Tijdens deze module worden verschillende producten gemaakt die je thuis uit kunt proberen.

Deze lessen bestaan uit theorie, het maken van producten en uit een eerste kennismaking met massage. Daarnaast komt het gebruik van etherische olie regelmatig terug in de andere onderdelen van de opleiding.

2.4.9 Module: Toepassing kruidenkennis

In deze module wordt de kruidenkennis uit het 1e en 2e jaar verder uitgediept.

Om alle stof in een overzichtelijk kader te gieten wordt er uitgegaan van praktijkvoorbeelden en wordt er gewerkt met verschillende casussen.

2.5 Het lesrooster

Ieder leerjaar heeft een eigen lesrooster. Bij de maak van het lesrooster wordt zo veel mogelijk rekening gehouden met de schoolvakantie van Nederland. Uiterlijk in de eerste week van juni ontvang je het concept lesrooster van het nieuwe studiejaar. Bij aanvang van het studiejaar ontvang je het definitieve rooster. In principe worden er tijdens het studiejaar geen wijzigingen aangebracht. Het kan voorkomen dat er een les geruild wordt, maar de datums blijven vast staan. Mocht je een keer niet op je eigen lesdag de les kunnen volgen, dan kun je in die week op de andere dag van jouw jaar de les volgen. Dit gebeurt altijd in overleg.

2.6 Lesmateriaal en studieboeken

Tijdens de opleiding ontvangt de student voor elke module een reader. Deze reader kan in de map gedaan worden die ook door De Sprenk wordt verzorgd.

2.6.1 Toelichting lesmateriaal Kruidencentrum De Sprenk:

De eerste aanzet voor het lesmateriaal van Kruidencentrum De Sprenk begon in 1997. Naast een indeling van de orgaansystemen is er een beschrijving gemaakt van de bijbehorende planten. De indeling van de planten bij verschillende organen is alleen bedoeld om het overzichtelijk te maken. Vanuit het natuurgeneeskundig denken wordt op een holistische manier naar ziekte en gezondheid gekeken. Dus een aandoening is meestal niet gelokaliseerd in één orgaan maar kan veroorzaakt worden door een verstoring op een andere plek. Alles draait erom om lichaam en geest in evenwicht te brengen. Ook hebben de planten invloed op meerdere orgaansystemen en wordt ook die samenhang gebruikt. Op het gebied van fysiologie en anatomie is de beschrijving globaal, omdat voor een diepere kennis een opleiding "Medische basisvakken" nodig is.

Het doel van de plantenbeschrijvingen is om een overzichtelijke samenvatting van de planten te maken. Hierin staan de belangrijkste eigenschappen van de planten die behandeld worden in de opleiding.

Lesmateriaal is bedoeld om je een plant eigen te maken. Wanneer je meer interesse hebt in een bepaalde plant kunt je die kennis aanvullen met informatie uit andere boeken en eventueel van internet. Omdat het er dan niet altijd overzichtelijker van wordt is het lesmateriaal zo samengesteld dat de kernkwaliteiten van de plant beheerst worden.

Nieuwe inzichten kunnen van invloed zijn op het lesmateriaal.

Daarom wordt het lesmateriaal regelmatig geüpdate. Ook de naam van de plant kan nogal eens veranderen of de indeling in families.

Dit wordt aangepast in het lesmateriaal.

Enkele boeken die als basis hebben gediend voor het lesmateriaal van De Sprenk zijn:

"Fytotherapeutisch compendium" van J. van Hellemont. "Lehrbuch der biologischen heilmittel" (3 delen) van Gerhard Madaus. "Lehrbuch der phytotherapie" van Rudolf Weiss.

"Geneeskruiden II" W.F. Daems

"Vademecum voor de Phytotherapie" van H.J. van der Schaaf

"Anatomie, fysiologie en enige pathologie" van L. Kirchmann

"Medisch handboek" Merck Manuel

"Nederlandse oecologische Flora" van Weeda, Weeda E.J

"Gids voor geneeskrachtige planten" van Reader's Digest.

"De natuurlijke gezondheidswijzer" van Henny de Lint.

"Aromecum" Drs. Harmen Rijkema

©Alle rechten voorbehouden. Niets uit en van het lesmateriaal van De Sprenk mag worden veelevoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur welke bekend is bij De Sprenk.

2.6.2 Studieboeken

De volgende boeken worden aangeraden:

Groot Handboek Geneeskrachtige Planten *

Dr. Geert Verhelst
EAN 9789082692235

Groot handboek Aromatherapie *

Greetje Van Den Eede & Dr. Geert Verhelst
EAN 9789082692242

Aromecum - Aromatherapie van Absint tot Zonnebloem

Drs. Harmen Rijpkema
EAN 8714243040526

De Natuurlijke Gezondheidswijzer

Henny de Lint
EAN 9789032509767

Compendium van Rituele planten in Europa

Marcel de Cleene & Marie Claire Lejeune
EAN 9789056157104

Enzyklopädie Essbare Wildpflanzen

Steffen Guido Fleischhauer
EAN 9783038007524

De mooie voedselmachine

Giulia Enders
EAN 9789021017495

Kruidenbereidingen voor de Herborist *

Bergmans, J & Margodt, J
EAN 9789081141314

Grondstoffen voor de herborist *

Bergmans, J & Margodt, J
EAN 9789081141307

*Via De Sprenk te verkrijgen.

2.7 Studielasting

Per jaar moet er naast de contacturen en studie-uren, ook rekening worden gehouden met uren voor het uitvoeren van de opdrachten, stage, het verwerken van de behandelde stof, persoonlijke ontwikkeling, “over de heg kijken” en het bezoek aan kruidentuinen.

Afhankelijk wat je zelf wilt en kunt, ben je gemiddeld 1 à 2 dagen per week bezig met de opleiding.

De totale opleiding bestaat uit 1845 studiebelastingsuren waarvan 420 contacturen.

Bij een cursus zijn zelfstudie-uren niet van toepassing.

2.8 Begeleide studie

Gezien de diversiteit van zowel kennis en woonplaats is besloten deze begeleiding individueel te doen. Mocht je behoefte hebben aan contact en begeleiding dan kun je dat via de mail bij de directie aangeven. Je geeft aan waar je hulp bij nodig hebt en drie momenten waarop je telefonisch bereikbaar bent. Er wordt dan op korte termijn een afspraak gemaakt. Dit kan telefonisch zijn of een moment voor of na de les.

De docenten zijn ook altijd beschikbaar voor en na de les.

2.9 Aanwezigheid

Van de student wordt verwacht dat zij minimaal 75% aanwezig is. De Sprenk houdt de aanwezigheid bij.

Bij lesuitval vanuit De Sprenk worden de lessen op een ander tijdstip ingehaald.

2.10 Vrijstellingen

Vrijstelling is mogelijk voor:

- Het eerste jaar
Hier worden nadere voorwaarden aan gesteld. Dit is altijd maatwerk. Voor onderdelen die voorwaardelijk zijn wordt geen vrijstelling verleend.
- Eén onderdeel van het onderwijs.
In dit geval kan vrijstelling verleend worden voor bepaalde lessen.

De student dient daarvoor een schriftelijk verzoek in bij "De Sprenk".

Dit verzoek moet bevatten:

- Waarvoor men vrijstelling wenst
- De motivatie van het verzoek
- Bewijsstukken van de aangevoerde motivatie

Als er vrijstelling verleend wordt, kunnen daar nadere eisen aan gekoppeld worden.

De chirurgijn

2.11 Kwaliteitszorg

De Sprenk wordt gekenmerkt door het werken vanuit een innerlijke drang om te proberen de hoogste kwaliteit na te streven. Dit streven wordt bovendien gevoed door externe factoren.

Het feit dat "De Sprenk" een bedrijf is dat moet concurreren met andere opleidingen, maakt deze bedrijfscultuur mede noodzakelijk.

Anderzijds kenmerken onze studenten zich door een positieve, kritische houding, naar de reguliere geneeskunde, naar voeding, naar allerlei instanties en ook naar de opleiding.

Door de open houding van de opleiding en de kleinschaligheid van de opleiding, is er een directe inspraak van docenten en studenten gewaarborgd, zonder dat deze in regels is vast gelegd.

Deze kwaliteit uit zich bovendien in de keuze van de docenten, het verstrekte lesmateriaal, de verschillende lesruimten en de beschikbare tuin.

2.12 Privacy

De Sprenk respecteert uw privacy en zal op geen enkele manier uw gegevens door spelen aan derden, tenzij dit wettelijk verplicht is of gerelateerd aan wettelijke verplichtingen.

Uw gegevens worden gedeeld met uw studiegenoten van uw jaarlichting na uw toestemming.

Uw gegevens worden door u zelf aangeleverd en u kunt deze ten alle tijden aan passen/wissen.

Deze gegevens zijn opgeslagen op een beveiligde server en bevatten de volgende onderdelen:

- Uw naam, adres, telefoonnummer(s) en uw email i.v.m. de communicatie.
- En uw geboortedatum en plaats i.v.m. het diploma/certificaat/bewijs van deelname.
- Uw bankrekening wordt in onze administratie opgeslagen en is niet gekoppeld aan uw overige gegevens.
- Uw gegevens worden opgeslagen na uw studie in de lijst van afgestudeerden, tenzij u aan geeft dit niet te willen.

Wij zullen van deze gegevens enkel gebruik maken inzake aan de opleiding gerelateerde activiteiten. Op de website is het privacy beleid te vinden.

2.13 Klachtenregeling

In eerste instantie wordt geprobeerd tussen de directie en de student/groep tot een voor beide partijen aanvaardbare oplossing te komen, waarbij het uitgangspunt is dat er altijd een grond is voor een klacht. Mocht de student/groep niet akkoord gaan met de oplossing, wordt er een klachtencommissie geformeerd. Deze bestaat uit een door de student aan te wijzen persoon, een persoon aangewezen door De Sprenk en een door deze beide personen aan te wijzen derde persoon. Zij stellen eerst de te volgen procedure in dit specifieke geval vast, inventariseren de klacht, horen de betrokkenen en stellen een voorlopig advies op. Na de reactie van de betrokkenen stellen zij een bindend besluit op.

De klachtenregeling is verder uitgewerkt in een apart document en is te vinden op onze website.

2.14 De Herborist in de praktijk

De Herborist kan de opgedane kennis aanwenden voor:

- het geven van voorlichtings- en gezondheidsadviezen.
- het deskundig verkopen van de heilzame planten of producten van deze planten.
- het telen van deze planten en het verwerken tot kruidenproducten.
- Het geven van workshops en lezingen.

Dit kan als zelfstandig ondernemer, maar ook in een natuurvoedingswinkel, een drogist, een restaurant, kwekerij enz.

De opgedane kennis biedt o.a. een uitstekende aanvulling op de reguliere gezondheidszorg.

De Herborist is daarnaast de apotheker van de natuurgeneeskundige en maakt op basis van het recept van de natuurgeneeskundige het juiste middel.

De opleiding Herborist kan ook een aanvulling zijn op een therapeutenopleiding op ander gebied: aromatherapie, algemeen natuurgeneeskundig therapeut enz.

Wanneer een Herborist een zelfstandige natuurgeneeskundige praktijk wil starten is o.a. het behalen van een medische basisopleiding/ therapeutische vorming op hbo-niveau, naar ons idee noodzakelijk.

2.15 De registratie van de Herboristenopleiding

De Sprenk is opgenomen in het Centraal Register Kort Beroeps Onderwijs.

Hiermee geeft het CRKBO (www.crkbo.nl) aan dat wij voldoen aan hun kwaliteitscode.

De eisen hebben betrekking op:

- Organisatie en docenten
- Voorlichting
- Contract & Betalings- en Leveringsvoorwaarden
- Uitvoering, examinering en klachtenregeling

2.16 Erkenning door beroepsverenigingen

We hebben de opleiding gebaseerd op de eisen van door de overheid erkende opleidingen op het gebied van plantenteelt, voeding en advisering en verkoop.

Wij kunnen ons vinden in de gebruikte systematiek en kwaliteitseisen.

Wij beperken ons wel tot die zaken die voor een Herborist van belang zijn.

De opleiding bestaat, naast de lessen uit o.a. stage, excursies en zelfstudieopdrachten.

De Sprenk heeft in het veld een naam als een deskundig en gedegen opleidingscentrum.

De opleiding voor Herborist is volwassenonderwijs.

Dit houdt in dat van de student een bepaalde levenservaring verwacht wordt.

Van de student wordt eigen inbreng en eigen verantwoordelijkheid verwacht.

Naast de wettelijke erkenning bestaat ook de erkenning door beroepsverenigingen.

Wil een van onze studenten een natuurgeneeskundige praktijk beginnen, zal zij/hij die praktijk moeten voeren op basis van kwaliteit en van daaruit een inkomen moeten genereren. Hierbij is Complementaire Basis Vorming, een zeer belangrijke, onmisbare vereiste.

KTNO: De Sprenk is geaccrediteerd door KTNO. Dat is een accreditatie platform voor zorg professionals, beroepsverenigingen, opleiders en bij- en nascholingsinstituten in complementaire zorg. KTNO behartigt hun belangen, informeert externen en (waar)borgt de kwaliteit. KTNO combineert specifieke kennis van complementaire zorg met knowhow van kwaliteitsborging en moderne informatietechnologie. De accreditatie- en assessment trajecten richten zich op beoordeling, ontwikkeling, accreditatie, erkenning én inzichten in kwaliteit van zowel onderwijsconcepten alsook van individuele professionals.

2.17 Het Herboristengilde

Het Herboristengilde is een vereniging van honderden bekwame, gepassioneerde kruidenspecialisten. Zij hebben als doel het beroep herborist te beschermen, kruiden tradities in stand te houden, de kruidenkennis van onze leden op peil te houden en om onderling kennis uit te wisselen.

De Sprenk is een aangewezen opleiding van het Herboristengilde. Dit betekent dat je 'student-lid' kunt worden tijdens je herboristenopleiding en na je slagen 'herborist'-lid. Als je de hele herboristenopleiding hebt doorlopen (inclusief je opdrachten) maar geen diploma hebt kun je je als 'vakgenoot-lid' bij hen aansluiten.

Het is grootste netwerk van herboristen (in spé) en vakgenoten van Nederland. Je komt gemakkelijk in contact met elkaar en kun je jezelf verder ontwikkelen als bekwame kruidenprofessional. De website van het Herboristengilde is: www.herboristengilde.nl.

3 Inschrijven

De student schrijft zich in principe in voor de opleiding van drie jaar.

3.1 Manier van inschrijven

Via onze website www.desprenk.nl kun je je inschrijven voor de opleiding. Je maakt daarbij de keuze uit de dag waarop je de opleiding wilt gaan volgen. Na inschrijving ontvang je een bevestiging in je mailbox. Op korte termijn ontvang je een persoonlijk bericht met verdere info.

Na het 1^e en 2^e jaar blijf je automatisch ingeschreven bij De Sprenk mits je dit tijdig, uiterlijk voor 1 mei, schriftelijk hebt aangegeven bij De Sprenk.

3.2 Kosten

De kosten per lesjaar bedragen rond de €2000,-. Het precieze bedrag is te vinden op de website van De Sprenk. Dit bedrag is inclusief koffie, thee en lesmateriaal. De kosten blijven, onvoorziene zaken uitgezonderd, drie jaar hetzelfde.

3.3 Het “4e”jaar

De student kan besluiten de afronding van de opleiding een jaar uit te stellen en zich in te schrijven voor een 4^e jaar.

De student rondt dan in dat jaar de opleiding af en heeft het recht om de lessen van jaar 3 nogmaals te volgen. Lessen van andere jaren kunnen in bijzondere gevallen ook, na overleg, gevolgd worden. De kosten bedragen 50% van de jaarkosten. Kiest een student ervoor om alleen opdrachten in te leveren in het 4^e jaar (dus geen lessen meer te volgen), dan betaalt de student een bedrag om ingeschreven te kunnen blijven staan bij De Sprenk.

3.4 Volgorde van toelating en betalingsvoorwaarden

De datum van inschrijving bepaalt de volgorde van toelating. Op de website is een minimaal en maximaal aantal deelnemers te vinden.

De Sprenk houdt zich het recht voor een student te weigeren. Zij doet dit met redenen omkleed.

De Sprenk houdt zich het recht voor om per situatie per student ten voordele van de student van de regels af te wijken.

Na de inschrijving ontvangt de student op enig moment de factuur. Binnen de periode, aangegeven in de factuur, dient de factuur betaald te zijn. Men is pas formeel ingeschreven als de factuur betaald is.

Bij te late betaling verliest de ingeschrevene het recht op een studieplaats. Mocht er een student op de wachtlijst staan, gaat deze voor.

De factuur bestaat uit het recht op een lesplaats van het desbetreffende jaar, de lesgelden van de opleiding en de overige kosten zoals lesmateriaal e.d.

Het lesgeld voor het tweede en het derde jaar dient voor aanvang van de lessen voldaan te zijn.

De Sprenk conformeert zich aan de Algemene voorwaarden van Kruidencentrum De Sprenk. Deze is te vinden op onze website.

3.5 Lesdag

Je schrijft je in voor een bepaalde dag. In principe blijf je de lessen 3 jaar lang op deze dag volgen. Mocht je graag van dag wisselen, dan kan dat alleen in overleg met De Sprenk en bij plek op de gevraagde dag. Mocht een groep te klein worden, dan heeft De Sprenk het recht om groepen samen te voegen. Het kan dan voorkomen dat je je lesdag moet veranderen.

3.6 Annulering

De Sprenk conformeert zich aan de Algemene voorwaarden van Kruidencentrum De Sprenk. Daarin staat het volgende beschreven:

- De deelnemer heeft het recht deelname aan een opleiding, cursus, workshop of lezing te

- annuleren.
- Annulering kan alleen schriftelijk of per e-mail plaatsvinden. Telefonische annuleringen dienen altijd schriftelijk door de deelnemer te worden bevestigd. Kruidencentrum De Sprenk stuurt bij ontvangst van een annulering te allen tijde een bevestiging van die annulering.
 - Na de datum van inschrijving geldt een bedenktijd van 14 dagen: binnen die termijn kan deelnemer kosteloos annuleren. Als de deelnemer al heeft betaald, ontvangt deelnemer de gelden retour. Deze bedenktijd geldt ook indien de deelnemer de opleiding/cursus/workshop boekt en het bedrijf of werkgever deze betaalt. Indien het bedrijf het contract sluit geldt geen bedenktijd.
 - De bedenktijd van 14 dagen uit artikel 4.3 geldt niet als de deelnemer gestart is met de opleiding, cursus, workshop of lezing. Op dat moment kan er niet meer worden geannuleerd, is restitutie niet meer mogelijk en dient het gehele bedrag te worden voldaan.
 - De bedenktijd van 14 dagen geldt niet in de periode binnen 8 weken voor aanvang van de opleiding/cursus.
 - Bij annulering acht tot vier weken voor aanvang van de bijeenkomst worden door Kruidencentrum De Sprenk alleen administratiekosten in rekening gebracht. De administratiekosten betreffen €75,- voor opleiding/cursus en €45,- voor lezing/workshops.
 - Indien de deelnemer annuleert en recht heeft op restitutie dan wordt het betreffende bedrag binnen 10 werkdagen teruggestort.
 - Bij annulering minder dan 4 weken voor de bijeenkomst is restitutie niet meer mogelijk en is deelnemer verplicht het gehele bedrag te voldoen. De reden van annulering speelt in alle gevallen geen rol. Als annuleringsdatum wordt de datum gehanteerd waarop de schriftelijke annulering is verstuurd.
 - In geval de deelnemer na aanvang van een opleiding, cursus, workshop of lezing de deelname tussentijds beëindigt of anderszins niet meer aan de activiteit zal deelnemen, is de deelnemer verschuldigd tot betaling van de volledige kosten en bestaat geen recht op enige terugbetaling of kwijtschelding.

4 Studieplan

4.1 De lessen

Tijdens de lessen wordt de theorie besproken die in de module staat. Dit gebeurt op verschillende manieren. Tijdens de lessen ga je in principe altijd naar buiten naar de tuin van De Sprenk. Naast de theoretische lessen zijn er praktische lessen en diversen opdrachten.

4.2 De stage/ beroepspraktijkvorming

De stage heeft elk jaar een ander karakter.

- 1e jaar: Op “De Sprenk”: kennismaken met het bedrijf en de bedrijfsactiviteiten.
2e jaar: Bij een ander bedrijf.
3e jaar: Het uitdragen van je vak.

4.2.1 Het eerste jaar op “De Sprenk”

Het eerste jaar stage omvat 10 dagen en vindt plaats in en rond de tuinen van De Sprenk. Het heeft vooral te maken met de verschillende werkzaamheden in een kruidentuin en het oogsten en verwerken van kruiden. Van elke stagedag wordt een kort verslag gemaakt d.m.v. het stageformulier (zie bijlage).

Toelichting

Tijdens dit jaar komen diverse zaken aan bod die behoren tot de werkzaamheden in een kruidentuin. De werkzaamheden zijn o.a.

- Onderhoud kruidentuin: Onkruid wieden, maaien, knippen en snoeien, schoffelen, aanplanten, kanten steken, grondbewerking, mulchen.
- Teeltwerkzaamheden: zaaien, verspenen, oppotten, uitplanten, verplanten
- Onderhoud natuurtuin: maaien, opslag verwijderen, selectief plukken, heggen knippen

De stage is een wisselwerking tussen de interesse van de student, het belang om bepaalde handelingen gedaan te hebben en de voorhanden zijnde werkzaamheden.

Werken met de kettingzaag en motorheggenschaar is facultatief, maar wieden hoort erbij.

Het tonen van allerlei initiatieven wordt op prijs gesteld.

Het is de verantwoordelijkheid van de student te voldoen aan het aantal dagen en om zijn werkzaamheden te spreiden.

Een stagedag bestaat uit (afhankelijk van het werk) het geven van een theoretische uitleg, het voordoen, een hoeveelheid werk en een evaluatie.

Tijdens de stagedagen vinden ook de presentaties plaats van het kruid wat je hebt uitgewerkt.

De laatste stagedag is tevens de afsluiting van het eerste jaar. Samen met je klasgenoten ga je genieten van de lunch die jullie zelf samen stellen.

4.2.2 Het tweede jaar bij een ander bedrijf

Deze stage van 10 dagen vindt zoveel mogelijk plaats buiten “De Sprenk”.

De bedoeling hierbij is om zo’n breed mogelijke indruk te krijgen van de bedrijven waar gewerkt wordt met kruiden en wilde planten of producten daarvan. Elk bedrijf waar gewerkt wordt met kruiden is in principe mogelijk. De student zoekt zelf de bedrijven.

Toelichting

Het is de bedoeling dat je zelf op zoek gaat naar een aantal bedrijven die op de een of andere manier werken met kruiden en wilde planten in de breedste zin van het woord

De voorkeur gaat uit naar minimaal 4 verschillende activiteiten op verschillende bedrijven, rekening houdend met je eigen affiniteit en mogelijkheden.

Indien je voornemens bent na deze opleiding verder te gaan voor natuurgeneeskundig therapeut, is het raadzaam deze stage ook als oriëntatie te gebruiken in verschillende natuurgeneeskundige praktijken.

De lengte van de stagedag wordt bepaald door het stagebedrijf (minimaal 6 uur). Van elke stagedag wordt een kort verslag gemaakt d.m.v. het stageformulier (zie bijlage).

4.2.3 Het derde jaar draag je je vak uit

Deze stage van 10 dagen heeft als doel het leren uitdragen van je kennis. Je kunt hierbij denken aan een workshop geven, een lezing geven, advies geven in een natuurwinkel, op een markt gaan staan, etc. Tijdens deze stage verzorg je minimaal 1 workshop, kruidenwandeling of lezing geeft en voer je 1 adviesgesprek:

- Van de **workshop//kruidenwandeling/lezing** wordt het volgende verwacht: een verslag met daarin de doelgroep, de doelstelling, de PR, het “draaiboek” met tijdspad, een samenvatting van de activiteit, een financieel verslag en een evaluatie van jezelf en van minimaal een deelnemer. Voeg ook enkele foto's toe.
- Van het **adviesgesprek** maak je een verslag waarbij je een anamneseformulier gebruikt-> *standaard anamneseformulier*

Toelichting:

Het is de bedoeling dat je zelf op zoek gaat naar iets waarbij je je vak kunt uitdragen. Er moet daarbij uiteraard een raakvlak met de opleiding zijn. Zorg dat er iemand is die je kan begeleiden tijdens de stage. Dus die je tips en tricks kan geven. Een stage is leren in de praktijk. Vraag daarom ook feedback van je “stagebegeleider” over je leerproces, hier kun je namelijk veel van leren. Dus geef je bijvoorbeeld een workshop of een lezing voor een bedrijf/stichting, vraag dan aan de mensen van het bedrijf/stichting naar de tips en tops (niet alleen aan de deelnemers).

Van elke stagedag wordt een kort verslag gemaakt d.m.v. het stageformulier (zie bijlage).

4.3 Tuinbezoek

Tijdens de opleiding ga je verschillende tuinen bezoeken. Je maakt hier zelf een keuze in. Het mogen tuinen in Nederland maar ook in het buitenland zijn. De tuin kan ook bij een bedrijf horen zoals de tuinen en het bezoekerscentrum van A. Vogel. Je bezoekt 4 keer per jaar een tuin; in totaal 12 tuinen.

Van deze tuinbezoeken maak je een kort verslag (zie bijlage).

4.4 “Over de heg”

De opleiding voor Herborist is een zeer breed georiënteerde opleiding op het gebied van kruiden. Maar toch zijn er een aantal zaken die binnen de opleiding niet of niet voldoende belicht worden. Van de student wordt verwacht dat hij/zij zijn/haar interesse verbreedt met een aantal andere aspecten die te maken hebben met kruiden in de breedste zin van het woord.

Dit kan zijn wederzijds tuinbezoek en intervisie, maar ook het bezoeken van een beurs, het volgen van een lezing, of het op vakantie bekijken van een ambachtelijk proces.

Om een idee te geven wat er allemaal onder valt, een willekeurig lijstje

- bezoek cosmeticabeurs
- onderling tuinbezoek
- bezoek apothekersmuseum
- extra tuinbezoek
- lezing over ecologische principes bijwonen
- bezoek aan agro-toeristische activiteit
- organiseren van een activiteit
- bezoek demonstratie stroop maken
- bezoek parfumbabriek
- wandeling met IVN
- bezoek wijngaard
- Een boek lezen
- Een webinar volgen
- Een podcast luisteren

Hiervoor staan 16 activiteiten per jaar. Je maakt hier een kort verslag van (zie bijlage)

4.5 Opdrachten

Tijdens de modules worden er opdrachten gegeven die tijdens de les uitgevoerd worden. Daarnaast hebben enkele modules een opdracht die je buiten de les uitwerkt. Ieder jaar heeft een eindopdracht. De opdrachten hebben betrekking op een deel of de gehele lesstof van de desbetreffende module:

1. Jaar 1: Het uitwerken van een kruid
2. Jaar 2: Het ontwerpen en motiveren van een kruidentuin
3. Opdrachten Herboristenopleiding jaar 1 en 2
4. Jaar 3: Werkstuk naar keuze
5. Producten met protocollen
6. Biologie: Jaar 1: Bekijk en beschrijf je huidige woonplaats
Jaar 2: Zoek een plant, bladeren en bloemen
Eindopdracht: Omschrijving van jouw "biotoop".
7. Koken met kruiden, bloemen en wilde planten: De recepten van een kruidenmaaltijd
8. Aroma: Het maken en motiveren van een eigen compositie

4.5.1 Jaar 1: Het uitwerken van een kruid

Ter afsluiting van het eerste jaar maak je een werkstuk waarbij je een kruid uitwerkt.

Bij het maken van het werkstuk let je op de volgende punten:

- Je kiest een kruid wat jou het meeste aanspreekt.
- Het hoeft geen kruid te zijn wat al behandeld is.
- Het moet wel een geneeskrachtige plant zijn.
- De manier waarop je het kruid uit wilt werken mag je zelf bepalen. Dus je bekijkt zelf wat je van het kruid het meest uitgebreid wilt behandelen. Je kunt je richten op de volksgeneeskunde rondom de plant, maar ook op de magische aspecten. Of je legt de nadruk op de botanische kant en kijkt waar de plant voorkomt en hoe de plant eruitziet. Probeer je eigen accent aan het werkstuk te geven.
- Maak achter in je werkstuk een lijst met bronvermelding.
- Het werkstuk moet op A4 formaat uitgewerkt worden, minimaal 6 pagina's.
- In één van de lessen vertel je in 10 minuten iets over het door jou uitgewerkte kruid. Hiervoor wordt een rooster gemaakt. Als het een erg onbekend kruid is, is het wel handig om het kruid zelf, of een afbeelding ervan mee te brengen.

4.5.2 Jaar 2: Het ontwerpen en motiveren van een kruidentuin

Ter afsluiting van het tweede jaar ontwerp je een tuin. Bij het maken van het werkstuk let je op de volgende punten:

- De tuin moet in de praktijk ook goed aan te leggen zijn (maar hoeft niet daadwerkelijk aangelegd te worden).
- De tuin is minimaal 20 m².
- Geef bij elk kruid in aan, waarom je dat kruid in je tuin wilt.
- Houdt met de plek waar je de kruiden zet rekening met zon, schaduw, vocht, droogte, kalk, zuur enz.
- Je maakt een tekening van je ontwerp welke je samen met de motivatie inlevert.

4.5.3 Opdrachten Herboristenopleiding jaar 1 en 2

Tijdens jaar 1 en 2 van de opleiding ga je aan de slag met de onderstaande opdrachten. Je maakt daarbij een keuze. Bij het maken van de opdrachten let je op de volgende punten:

- In totaal moet je per jaar aan 13 studiepunten komen. Het aantal punten per opdracht kan variëren. In totaal 26 studiepunten over 2 jaar.
- Je levert de opdrachten in 1 keer gebundeld in als je 13 studiepunten aan opdrachten hebt gemaakt.
- Dikgedrukte opdrachten zijn verplicht.

De opdrachten:

1. Zoek afbeeldingen geneeskrachtige planten jaar 1 (hoef je niet in te leveren)	3sp
2. Zoek afbeeldingen geneeskrachtige planten jaar 2+3 (hoef je niet in te leveren)	5sp
3. Teken 3 planten zo nauwkeurig mogelijk na	1sp
4. Teken 5 planten zo nauwkeurig mogelijk na	2sp
5. Beschrijf 5 planten in 5 periodes; 1jarige, 2jarige en vaste plant	3sp
6. Beschrijf 3 verschillende wortels	1sp
7. Vergelijk 5 planten in 3 verschillende boeken en maak een verslag van de wijze waarop ze besproken worden.	3sp
8. Zet van 10 verse planten thee en beschrijf de smaak	2sp
9. Zet van 5 verse en gedroogde planten thee en beschrijf het verschil smaak	2sp
10. Bezoek minimaal 4 bedrijven en omschrijf het product en het bedrijf	2sp
11. Een lijst van 20 planten voor je siertuin en waarom	1sp
12. 20 zinnige en onzinnige reclames over kruiden	2sp
13. Van zaadje tot bloeiende plant beschrijven	2sp
14. Vergelijk van 4 verschillende merken een kruidenmiddel en maak hier een verslag van.	3sp
15. Bekijk 5 kruiden in het wild en geef een beschrijving	2sp
16. Beschrijf en teken/foto 5 planten waarvan de onderste bladeren anders zijn dan de bovenste	2sp
17. Oogsten, wegen, drogen en wegen + conclusie	2sp
18. Een plant met veel slijmstoffen op water en alcohol zetten. Wat gebeurt er + conclusie?	2sp
Eigen opdracht (bepaal zelf het aantal punten)	
Eigen opdracht (bepaal zelf het aantal punten)	

4.5.4 Jaar 3: Werkstuk naar keuze

Ter afsluiting van het derde jaar maak je een werkstuk over een onderwerp naar eigen keuze. Het thema moet wel een relatie hebben met de opleiding.

Bij het maken van het werkstuk let je op de volgende punten:

- Het mag niet over 1 plant gaan
- Minimaal 4000 woorden
- Onderwerp met een relatie naar de opleiding en je eigen kennis en interesse.
- Inhoud werkstuk: voorblad met titel, naam en datum, een inhoudsopgave, een inleiding of voorwoord, (een onderzoeksvraag), meerdere hoofdstukken, een conclusie of nawoord, bronnen.

4.5.5 Producten met protocollen

Je maakt 3 verschillende producten. Je kunt hierbij denken aan een thee, een tinctuur, een zalf, een crème, een zeep, etc.

Bij het maken van het verslag let je op de volgende punten:

- het productieproces met foto's, de ingrediënten, de hygiënische omstandigheden, de verhoudingen, het proces, de kritische punten tijdens het proces, eigenschappen van het product, verpakking, gegevens etiket, prijsstelling product, financiën (btw, afschrijvingskosten, arbeidskosten, etc).
- Er is hier een standaard protocol voor die je tijdens de les uitgereikt krijgt.

4.5.6 Biologie

De module biologie komt in ieder jaar terug. De opdrachten zijn verdeeld over 3 jaar.

- **Opdracht jaar 1:** Bekijk en beschrijf je huidige woonplaats: Maak een beschrijving van de plek waar je nu woont met de accenten die jou het meest aanspreken. Hoe oud is het gebied pleistoceen of holoceen. Sinds wanneer wonen er mensen. Je maakt hier een verslag van.
- **Opdracht jaar 2:** Zoek een plant; Zoek een plant waarbij de verschillen tussen het kiemblad en het tot bloem vervormde blad en alle tussen stadia daar tussen, goed zichtbaar zijn (metamorfose). Pluk ze, droog de blaadjes en plak ze op een vel papier of maak er foto's van.
- **Opdracht jaar 2:** Zoek bladeren: Zoek bladeren met verschillende nervaturen(3), met verschillende insnijdingen(3), met verschillende vormen(3) en met verschillende bladranden(3). Droog ze en plak ze op of maak er foto's van.
- **Opdracht jaar 2:** Zoek bloemen: Zoek een aantal verschillende bloemen (1 per familie) en verschillende bloeiwijze van de families die behandeld worden. Droog ze en plak ze op of maak er foto's van.

Eindopdracht biologie

Ter afsluiting van de module biologie omschrijf je jouw biotoop.

Bij het maken van het werkstuk let je op de volgende punten:

- Maak een beschrijving van jouw "biotoop". Met accenten die voor jou van belang zijn, met factoren die daarbij horen.
- Wat is jouw thuis, zijn jouw roots, wie ben jij, waardoor of door wat ben jij gevormd tot diegene die je nu bent.
- Welke aspecten hebben daar een rol in gespeeld, je familie, je geboortegrond, de streek, de planten in je streek, je opleiding, de liefde, je positieve en negatieve ervaringen tot heden.
- Maak een verslag en lever het in. Wil je niet dat het gelezen wordt, stop het dan in een gesloten envelop.

Toelichting:

Planten groeien op een plek waar ze thuishoren. Een plant past zich aan, aan de plek waar hij staat. Aan zijn biotoop met alle factoren die daarbij horen. Dit is een passieve vorm van aanpassen, de plant die de beste eigenschappen heeft om in die speciale situatie te leven, plant zich het makkelijkst voor. De plant die op die plaats maar net overleeft, is het zwakst, is het gevoeligst voor ziekte en levert het slechtste zaad. Ditzelfde geldt voor dieren, alleen hebben zij de keus om te vertrekken. Zij kunnen een biotoop op zoeken waar ze wel overlevingskansen hebben. Gezien het aantal dieren dat is uitgestorven, lukt dat niet altijd.

Bij de mens werkt het anders. De mens is in staat om zijn biotoop aan te passen aan zijn overlevingsseisen. Dikwijls ging dat goed, gezien het feit dat de mens kan overleven op de hele aarde. En toch blijft er iets over van de plek waar hij/zij geboren is. De plek blijft iets speciaals, zijn/haar thuis, zijn/haar roots. En veel mensen gaan daarheen terug, soms zelfs alleen om te sterven of begraven te worden. Maar er speelt bij de mens nog een belangrijk aspect mee. Naast de genen die de mens mee krijgt van beide ouders en grootouders wordt zijn persoonlijkheid gevormd door zijn opvoeding, zijn omgeving en door zijn ervaringen.

Ter inspiratie het onderstaande gedicht

*Zouden wij het kunnen leren van planten?
Hoe we als hen - door de tijd der ervaringen heen --
ons kunnen aanpassen
en kunnen leren zoeken
naar onze juiste plek
en onze wortels
alleen daar laten aarden
waar het veilig is en voedzaam
zonder onze eigenheid te verliezen
en te weten waar we de mooiste bladeren
de kleurrijkste bloemen
en de rijkste zaden zullen dragen?
Al is het tussen stenen
schijnbaar zonder voeding
maar altijd met die subtiele stoffen
die onze diepste kracht behoeft
over en weer
en altijd weer
zodat alles en al recht van bestaan heeft
en nodig is voor het andere om te overleven
en gezien te worden.*

Ellen Versluis Hengelo, 23 november 2008 Geïnspireerd door Sprenk-opdracht 'Roots'

4.5.1 Koken: De recepten van een kruidenmaaltijd

Als eindopdracht van de module Koken met kruiden, bloemen en wilde planten stel je een drie gangen menu samen met kruiden. Bij het maken van het werkstuk let je op de volgende punten:

- Je geeft aan voor welke gelegenheid en in welk jaargetijde het opgediend wordt.
- Het moet minimaal bestaan uit een voorgerecht, een hoofdgerecht en een nagerecht.
- Je werkt de recepten uit en gebruikt zoveel mogelijk verse producten.
- De nadruk bij het gebruik van de kruiden ligt bij de wilde planten en bloemen en niet bij de gebruikelijke keukenkruiden.
- Je maakt de maaltijd klaar en maakt een verslag met de recepten, foto's en de smaakbeleving.

4.5.2 Aroma: Het maken en motiveren van een eigen compositie

Als eindopdracht van de module stel een compositie samen. Bij het maken van het werkstuk let je op de volgende punten:

- De compositie kan zowel in de vorm van een parfum, voor een aromalampje, voor cosmetisch gebruik als voor therapeutisch gebruik gemaakt worden
- Geef aan voor welke ruimte, persoon of voor welke gelegenheid de compositie bedoeld is. B.v. Is de compositie voor een woonkamer, voor een slaapkamer, voor een supermarkt of voor een restaurant? Of is de compositie voor een feest, om iemand te troosten of om het huis te zuiveren na bezoek? Indien de compositie bedoeld is voor therapeutisch gebruik, werk je hem als zodanig uit.
- Gebruik minimaal drie en maximaal vijf verschillende oliën in je compositie. Houd hierbij rekening met “zware geuren” en met geuren die snel “vervliegen”. Probeer ook te “ruiken” of de geuren bij elkaar passen.
- Beschrijf waarom de verschillende oliën in de compositie zitten.
- Wat is jouw gevoel bij de geuren.
- Beschrijf de geur en vermeld ook of je geur aan de verwachtingen voldoet. Vind je de geur te sterk of vind je dat bepaalde geuren overheersen enz.
- Maak een verslag en leven de compositie samen met het verslag in.

4.6 Formatieve toetsing.

De formatieve toetsingen, zoals toetsen, beoordeling opdrachten en werkstukken, worden gedaan door de opleiding.

Een aantal onderdelen van een module worden afgesloten met een toets. Ze zijn vooral bedoeld om de student inzicht te geven in haar kennis en vaardigheden. De toets-vragen worden ruimschoots vooraf verstrekt en het gezamenlijk bespreken van de vragen na de toets, maakt een wezenlijk onderdeel uit van de toets. Van de student wordt daarbij een duidelijke betrokkenheid verwacht.

Aan het einde van het eerste en tweede jaar en gedurende het derde jaar wordt de praktische plantenkennis getoetst.

De opdrachten tijdens de lessen worden besproken met elkaar en de docent. De andere opdrachten en eindwerkstukken door "De Sprenk". De opdrachten dienen op papier of digitaal ingeleverd te worden. Na de beoordeling ontvangt de student schriftelijke feedback op het ingeleverde werk. Alle werkstukken toetsen e.d. dienen met een voldoende beoordeeld te zijn. Van de student wordt verwacht dat hij/zij, bij het afsluiten van resp. jaar 1, 2 en 3, de opdrachten, de aanwezigheid, stage e.d. behorend bij dat jaar positief heeft afgesloten. In overleg met "De Sprenk" bestaat de mogelijkheid om onderdelen over te hevelen naar een volgend jaar.

De resultaten van de opdrachten en de aanwezigheid wordt door De Sprenk bijgehouden in een studievoortgang; De Proeve van Bekwaamheid tot Herborist. De student ontvangt de studievoortgang minimaal 2 keer per jaar digitaal en 2 keer per jaar op papier.

Proeve van bekwaamheid tot Herborist

Studievoortgang

Naam:

Datum start opleiding: september

Herborist Jaar 1

Omschrijving	Voldaan	Minimale eis
Aanwezigheid		Minimaal 75%
Stage op De Sprenk		10 stagedagen Minimaal 75%
Diversen opdrachten		13 punten
Eindopdracht jaar 1: Het uitwerken van een kruid		Zie criteria opdrachten
Presentatie over een kruid		Uitgevoerd

Herborist Jaar 2

Omschrijving	Voldaan	Minimale eis
Aanwezigheid		Minimaal 75%
Stage op een ander kruidenbedrijf		10 stagedagen
Diversen opdrachten		13 punten
Eindopdracht jaar 2: Het ontwerpen en motiveren van een kruidentuin		Zie criteria opdrachten

Herborist Jaar 3

Omschrijving	Voldaan	Minimale eis
Aanwezigheid		Minimaal 75%
Stage in de vorm van het uitdragen van je vak		10 stagedagen
Drie verschillende producten + verslag		Zie criteria opdrachten
Eindopdracht jaar 3: Werkstuk naar keuze		Zie criteria opdrachten

februari 2025

Opleiding algemeen

Omschrijving	Voldaan	Minimale eis
Over de heg kijken		16 activiteiten per jaar
Tuinbezoek		4 bezoeken per jaar

Thema: Biologie en ecologie

Omschrijving	Voldaan	Minimale eis
Opdracht jaar 1: Je huidige woonplaats		Zie criteria opdrachten
Opdrachten jaar 2: Voorbeelden planten		Zie criteria opdrachten
Opdracht jaar 3: Je spook		Zie criteria opdrachten

Thema: Aromatherapie

Omschrijving	Voldaan	Minimale eis
Opdracht: Het maken en motiveren van een eigen compositie		Zie criteria opdrachten

Thema: Keukenkruiden

Omschrijving	Voldaan	Minimale eis
Opdracht: De recepten van een kruidenmaaltijd		Zie criteria opdrachten

Herboristendag

Omschrijving	Voldaan	Minimale eis
Presentatie van de eindopdracht jaar 3		Zie criteria examen
Planten beschrijven (15)		Zie criteria examen
Thee samenstellen rondom een klacht		Zie criteria examen
Gerecht		Zie criteria examen

februari 2025

5 Herboristendag

De Herboristendag wordt een dag waarop je laat zien wat je allemaal weet en waarop we samen op een fijne manier de driejarige opleiding afsluiten. Er vindt op die dag niet echt meer een beoordeling plaats omdat de opdrachten al beoordeeld zijn op een ander moment. Op deze dag is iedereen van de klas welkom. Alleen degene die een diploma gaan ontvangen, voeren op deze dag de volgende onderdelen uit. Er zullen enkele docenten aanwezig zijn.

Herboristendag

Omschrijving	Voldaan	Minimale eis
Presentatie van de eindopdracht jaar 3		Zie criteria examen
Planten beschrijven (15)		Zie criteria examen
Thee samenstellen rondom een klacht		Zie criteria examen
Gerecht		Zie criteria examen

- ❖ Presentatie van je eindopdracht 3^e jaar: Hoe je het presenteert bepaal je zelf: lezing, “workshop”, fotoreportage met tekst, video..... De eindopdracht is al beoordeeld. Presentatie aan klasgenoten en docenten.
- ❖ Plantenkennis; *op een andere dag samen met de les kruidenspiraal*
10/15 planten: Benoemen van Nederlandse en Latijnse naam, wat zijn de kenmerken, wat gebruik je, waar zet je het voor in. Vooral laten zien wat je wel weet. Geen rijtjes opdreunen.
- ❖ Thee samenstellen voor een bepaalde klacht (deze staat op papier). Je geeft aan waarop de samenstelling is gebaseerd. De mogelijkheid bestaat om verhelderende vragen aan een “client” te stellen. Je geeft ook één of enkele voedings- en leefstijl-adviezen m.b.t. de klacht.
- ❖ Je neemt een gerecht mee om te delen (gezamenlijke lunch). Je vertelt wat je hebt gemaakt en waarom.
- ❖ Er kunnen deze dag vragen gesteld worden door medestudenten en docenten.

6 Bijlage

1. Stageformulier
2. Formulier Tuinbezoek
3. Formulier Over de heg
4. Brief stagebedrijf
5. stageovereenkomst

6.1 Stage formulier

Stage	1 ^e jaars / 2 ^e jaars / 3 ^e jaars (doorhalen van niet van toepassing is)
Datum	
Duur van de stageuur
Naam bedrijf + plaats	
Omschrijving bedrijf	
Omschrijving werkzaamheden / activiteit	
Beoordeling over de werkzaamheden / activiteit door de student	

6.2 Formulier Tuinbezoek

Datum	
Naam tuin + plaats	
Type tuin	
Omschrijving Denk hierbij aan: verhouding prijs en kwaliteit, folder en realiteit, voorlichting, naamborden, logische looprichting, staat van onderhoud, mate van gastvrijheid, e.d.	
Wat vond je van de tuin?	

6.3 Formulier Over de heg

Datum	
Naam activiteit/bedrijf	
Omschrijving bedrijf	
Omschrijving activiteit	
Eventuele opmerkingen	

6.4 Brief stagebedrijf

De Mortel,

Stagebegeleiding van studenten van de opleiding tot Herborist

U hebt het verzoek gekregen van een van onze studenten om stage bij u te mogen lopen in het kader van de opleiding voor Herborist.

Een Herborist is een vertegenwoordiger van een heel oud beroep, gestoken in een nieuwe vorm. De hedendaagse Herborist is een kruidenskundige met een veelzijdige kennis over de gezondheids-bevorderende planten. In vroeger tijden was het voor iedereen vrij normaal om zelf kruiden te plukken, en te verwerken tot allerlei middeltjes. Er werden zalven, tincturen, theeën, hoestsiropen enz. gemaakt.

Helaas beschikken nog maar weinig mensen over deze kennis. Maar in onze tijd neemt de belangstelling voor kruiden en het gebruik daarvan weer toe. Steeds meer mensen willen zich deze aloude kennis eigen maken. De opleiding tot Herborist voorziet in deze behoefte.

De opleiding tot Herborist is een 3-jarige opleiding. De opleiding is bestaat o.a. uit: de kennis van helende planten, kruiden, biologie en ecologie, aromatherapie, keukenkruiden, teelt en verwerking van de helende planten.

Mocht u nog vragen hebben over de opleiding, dan kunt u ons altijd bellen (06 35622715) of kijken op de website www.Herborist.nl.

Namens de student willen wij u bedanken voor het openstellen van bedrijf voor de student. In de bijlage een stageovereenkomst. Wij hopen dat de stage van onze student bij u voldoet aan uw en zijn/haar wensen.

Met vriendelijke groeten,
Kruidencentrum “De Sprenk”
Maartje Niessen

Lijsterlaan 28
5425XZ De Mortel

www.desprenk.nl
info@desprenk.nl

Tel. 06 35622715
IBAN NL73 RABO 0116119187

KvK 88196186

6.5 Stageovereenkomst

KRUIDENCENTRUM

De Sprenk

KRUIDENCENTRUM

De Sprenk

Het stage bedrijf

Allereerst willen wij u danken dat u onze studenten in staat stelt zich breder te verdiepen in het zeer ruime gebied van kruiden.

Wij vragen u aan de volgende zaken aandacht te besteden:

Dat de stagiair gelegenheid krijgt zich een beeld te vormen van uw bedrijf/instelling.

Dat de stagiair in aanraking komt met de werkzaamheden en mogelijkheden behorende bij uw bedrijfstak.

Dat de stagiair de mogelijkheid geboden wordt om zich te informeren en vragen te stellen.

De stagiair

U mag van de stagiair verwachten dat:

De stagiair zich aanpast aan het bedrijf/instelling.

De stagiair zich conformeert aan de geldende regels.

De stagiair zeer zorgvuldig omgaat met de specifieke bedrijfs- en instellingsgegevens.

Dat er een evenwicht is tussen productie en leren.

De stagiair een kort verslag maakt van de stage.

De stagiair is zelf verantwoordelijk voor alle schade die door haar/zijn toedoen ontstaat.

De duur van de stage en de lengte van de stage dag

De student moet in totaal 10 dagen stagelopen per jaar. Dit kan verdeeld worden over verschillende bedrijven.

De student overlegt met de stageplek hoe hij/zij deze verdeelt.

Het stagebedrijf/instelling beslist over de lengte van de stage dag.

Het opdoen van ervaringen binnen verschillende disciplines is daarbij wenselijk.

Kruidencentrum “De Sprenk”

Zowel het bedrijf/instelling als de stagiair mag van ons verwachten dat wij ons, indien noodzakelijk, zoveel mogelijk zullen inspannen om de stage succesvol te kunnen afronden.

Naam student

Naam stagebegeleider

Kruidencentrum De Sprenk
Maartje Niessen

Handtekening

Handtekening